

Asia: VN/8329/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumislain korvaukset (61-62 §)

Suomen Punainen Risti pitää relevanttina huomiona hallituksen esityksen vaikutusarvioinnissakin esiin tuotua riskiä siitä, että laskennallisen korvauksen korvauksajan lyhentäminen voi vaikuttaa kuntien halukkuuteen myöntää kuntapaikkoja, joita tarvitaan pääsääntöisesti kiintiöpakolaisille sekä haavoittuvassa asemassa oleville kansainvälistä suojelua saaville tai tilapäistä suojelua saaville, joille itsenäinen kuntaan siirtyminen on vaikeaa tai mahdotonta. Jo nykyisellään kuntapaikkojen löytäminen on ajoittain haastavaa. Kuntien saamat korvaukset ovat kokemuksemme mukaan olleet keskeisessä roolissa siinä, että kuntapaikkoja on löytynyt riittävästi, eikä kansainvälisen suojelun perusteella oleskeluluvan saaneiden henkilöiden oleskelu vastaanottokeskuksissa ole tarpeettomasti pitkittynyt. Mikäli laskennallisia korvauksia nyt alennetaan, on selvitettävä, miten kuntapaikkojen saatavuus kuitenkin turvataan tulevaisuudessa. -

Järjestöjen kotoutumista tukeva työ täydentää merkittävästi eri viranomaisten kotoutumispalveluita. Kuntien ja hyvinvointialueiden rahoituksen kiristymisestä seuraa, että järjestöjen merkitys kotoutumisen tukemisessa ja onnistumisessa ennestään kasvaa. On todennäköistä, että järjestöiltä myös pyydetään yhä useammin vapaaehtoistoimin toteutettavia kotoutumista tukevia palveluita ja neuvontaa. Eri kunnissa asuvien avun saajien eriarvoisuus lisääntyy, kun kunnat tekevät erilaisia valintoja tarjolla olevien palveluiden priorisoinnissa eikä vapaaehtoistoimin tarjottavaa toimintaa ole yhtä lailla saatavilla kaikilla alueilla. Jo tällä hetkellä esimerkiksi tarjolla olevan neuvonnan laatu vaihtelee merkittävästi. Kuitenkin juuri alkuvaiheen kotoutumisen merkitys on keskeinen kotoutumisen onnistumiselle. Oikein suunnattu tuki alkuvaiheessa antaa hyvät edellytykset kielenoppimiseen, työllistymiseen sekä sosiaalisten suhteiden luomiseen.

Maksu käyttämättä jääneen tapaamisen tulkkauksekustannuksesta (32 a §)

Suomen Punainen Risti kehottaa tarkastelemaan maksun määräämistä käyttämättä jääneen palvelun tulkitsemiskuluista myös syrjimättömyyden näkökulmasta. Käyttämättömistä palveluista

aiheutuu joka tapauksessa kuluja. Ulkoisena palveluna tulkkaus on merkittävä kulu, jota voi olla peruuntumistilanteessa vaikea rajoittaa tai ohjata muuhun tarkoitukseen, mutta kyseessä on kuitenkin yksi erilaisista palvelun toteuttamiseen liittyvistä kuluista. Kotoutumislaki soveltuu maahanmuuttajiin.

Sikäli kun vastaavista kunnan tai työvoimaviranomaisen palveluissa ei peritä maksua käyttämättä jääneestä vastaavanlaisesta palvelusta, kyse on kansalaisuuteen perustuvasta erilaisesta kohtelusta, joka täytyy olla hyväksyttävästi perusteltavissa. Tässä yhteydessä on syytä huomioida myös EU-kansalaisten asema. Lisäksi, koska maksu kohdistuu nimenomaan tulkkaukseen, maksu asettaa ihmiset erilaiseen asemaan puhumansa kielen perusteella. On myös osin sattumanvaraista, käytetäänkö palvelussa tulkkausta, vai tarjotaanko palvelua omakielisesti. Omakieliset palvelut vähentävät tapaamisiin kuluvaan aikaa merkittävästi, joten ne yleistynevät edelleen tulevaisuudessa erityisesti suurempien kieliryhmien osalta.

Alaikäisenä yksin tulleiden tuki (34, 69 §)

Hallituksen esityksen mukaan alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen yläikärajaa laskettaisiin 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen, perustellen sitä säästöjen lisäksi yhdenmukaisuudella hallituksen esityksen laeiksi lastensuojelulain ja varhaiskasvatustien muuttamisesta kanssa. Jälkimmäinen esitys on annettu eduskunnalle 9.10. Tuon hallituksen esityksen vaikutustenarvioinnissa on otettu kantaa erityisen haavoittavassa asemassa olevien nuorten asemaa viitaten tilanteisiin, joissa henkilö ei itse kykene hakemaan tarvitsemaansa apua tai henkilön avun saaminen on vaarassa estyä sen vuoksi, ettei hän kykene riittävässä määrin vastaanottamaan tai antamaan avun saamiseksi tarvittavaa tietoa. Vaikka sekä lastensuojelulain mukaisen jälkihuollon piirissä olevat nuoret että alaikäisinä yksin tulleet ovat molemmat erittäin haavoittuvassa asemassa olevia ryhmiä, tilanteet eivät kuitenkaan ole täysin samanlaiset. Alaikäisinä yksin tulleilla voi olla taustalla hyvinkin traumaattisia kokemuksia ja heillä on usein puutteita kieli- tai luku taidossa. Siten tehostetun tuen jatkaminen 25 ikävuoteen asti voi olla perusteltua siinäkin tapauksessa, että oikeus lastensuojelulain mukaiseen jälkihuoltoon rajoitetaan 23 ikävuoteen.

Huomioimme myös, että nuoren kannalta tukiketjun katkeaminen ja siirtyminen toiseen, aikuisten tukijärjestelmään on ylimääräinen riski. Tutut työntekijät tuntevat nuoren ja hänen haasteensa. Tilanteessa, jossa oma perhe ei pysty edistämään nuoren kasvua ja kehitystä, omat tutut työntekijät tuntevat asiakkaansa ja osaavat ohjata heitä oikeaan suuntaan turvallisesti ja luotettavasti. Hallituksen esityksen perusteluissa muutoksesta aiheutuvaksi säästöksi arvioidaan ensimmäisenä vuonna noin 400 000 euroa ja seuraavina vuosina noin 800 000 euroa vuodessa. Saatua säästöä vaikuttaa varsin pieneltä verrattuna siihen kustannukseen, joka syntyy, jos kyseessä olevat nuoret tarvitsevat myöhemmin aikuissosiaalityön, mielenterveyden tai opiskelijahuollon palveluita.

Pakolaisten vastaanotto (44 §)

-

Muut huomiot

Tarkoituksena on myös lisätä rahoitusta maahanmuuttajaäitien aseman parantamiseen osana kotoutumispalveluiden uudistusta vuodesta 2025 alkaen. Panostus on hyvä ja erityistä huomiota

tässäkin olisi syytä kiinnittää erityisryhmiin, kuten kotona lapsia hoitavat luku- ja kirjoitustaidottomat naiset, jotka usein jäävät palvelujen ja työelämän ulkopuolelle

Hallituksen esityksen tavoitteena on saavuttaa säästöjä vähentämällä kotoutumispalveluiden rahoitusta. Esityksessä vaikutusten arviointi painottuu taloudellisiin ja viranomaistoimintaan liittyviin vaikutuksiin. Esityksen tavoitteena on myös mainittu alkuvaiheen ja omatoimisuuden vahvistaminen. Tältä osin on kuitenkin epäselvää, miten esitys tavoitteeseen vastaa. Ihmisten omatoimisuuden edistäminen ja tukeminen on nimenomaan kotoutumisen tuen ammattilaisten keskeistä osaamista ja myös keskeinen lähtökohta järjestöjen toiminnassa. Yksilölliset tarpeet huomioivaa tukea tarvitaan alussa, jotta ihmiset oppivat ja pystyvät mahdollisimman nopeasti ja kattavasti hoitamaan asioita itsenäisesti.

Holopainen Eeva
Suomen Punainen Risti